ANKEM Derg 16 (No. 3): 155-160 (2002)

3. Enver Tali ÇETİN Konferansı

PROF DR ENVER TALİ ÇETİN'İN YAŞAM İZLERİNDEN GİDEREK YAŞANANLARLA, BULUŞLARLA GEÇTİĞİMİZ YÜZYIL

Lütfiye EROĞLU

Asrım sefil,
asrım yüz kızartıcı,
asrım cesur,
büyük
ve kahraman,
dünyaya erken gelmişim diye
kahretmedim hiçbir zaman,
ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum.
Nazım Hikmet

Geçtiğimiz yüzyılı hepimiz çeşitli dilimlerinden yakalayarak yaşadık ama şaşarak yaşadık. Başımız döndü adeta ardarda gelen yeniliklerden. Ya da yaşamın hızı her zaman ve her asırda şaşırttı insanları.

Bu sunuda, bıraktığımız yüzyılı Prof Dr Enver Tali Çetin (ETÇ)'in yaşam serüveniyle örtüşen olaylarla hatırlamaya çalışacağız. Seçilen olaylar daha çok öznel, yoksa tüm gelişmeleri anlatmak günler alabilir.

YÜZYIL'IN İLK ÇEYREK DÖNEMİ

Yeni yüzyıla ülkemiz İstanbul'da Darülfunun'un kuruluşu ile girer. Darülfununda 1913-1919 arası edebiyat hocalığı yapan Ziya Gökalp kurumun amacını *"ruhunda ilimlerin metotlarını canlı olarak yaşatacak ve araştırmalarını buna göre yapacak bilim adamlarını bir araya getirmek"* olarak tanımlar ve bir de şiir yazar;

Bırakınız bunlar kendi kendine/Seçsinler, siz seyirci kalınız/İlmi verin alimlere, siz yine/Ele mülkün dizginini alınız/Üniversite emirlerle düzelmez/Onu yapar ancak serbest bir ilim/Bir mesleğe haricinden fer gelmez/Bırakın ilmi yapsın muallim

(Ne dersiniz, geçen onca yıla karşın değişti mi Darülfünun-Üniversite iklimi?)

Aslında Cumhuriyet'in ayak izleri de 1908'de II. Meşrutiyet'ın ilanı ile birlikte hafiften işitilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet'in kurucularının beslendiği bu damar Türkçülük, Batıcılık ve İslamcılık akımlarının aynı zamanda hayat bulduğu bir dönemdir ve Osmanlı İmparatorluğunun da zor zamanlarıdır. Ardından dünyanın, özellikle Rusya'nın kaderini değiştiren Çanakkale zaferi, I. Dünya savaşı, Anadolu'nun kanıyla-canıyla Mustafa Kemal ile birlikte destan yazdığı Kurtuluş savaşı, 1921'de İstiklal Marşımızın kabulü ve 29 Ekim 1923'de genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihte yerini alması gelir.

İlk Anayasa 1924'de yürürlüğe girer, Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkar, İlköğretim zorunlu ve parasız olur.

Bu arada Türkçe'nin en önemli şairi Nazım Hikmet 1902'de dünyaya merhaba demiştir, Rusya'da 1917'de Bolşevik devrimi olmuştur. Nazım Hikmet ve arkadaşları Mustafa Kemal'in yanında yer almak amacıyla İnebolu'ya geçmişler, sonra Bolu'ya öğretmen olarak tayin edilmişlerdir. Anadolu devrimine katkıda bulunamayınca Rusya'ya giderler ve Üniversitede okurlar. Nazım 1924'de gizlice yurda döner ama Aydınlık Dergisi tutuklanmaları nedeniyle 15 yıla mahkum olunca 1925'de Rusya'ya kaçar, böylece memlekete hasret yılları daha o zamandan başlar. Bu arada 1924'de Lenin ölmüştür.

Mendel genetik, Einstein ise görecelik teorilerini oluşturmuşlardır ve sifilisde arsenik tedaviye girmiştir.

İKİNCİ ÇEYREK DÖNEM

ETÇ'nin doğumu (1926)

ETÇ adını İskender'in komutanı Badlis'den alan, hala bir açık hava müzesi görünümünde olan Bitlis'li mütavazi bir subay ailesinin 3. çocuğu olarak 1926 yılında Van'da dünyaya gözlerini açar. Tarihi M.Ö. 7000 yıllarına giden Van doğubatı yolları arasında olduğundan sürekli istilalara uğrayan bir kenttir. Burada ilk devlet kuran Hurri'lerdir. Urartu'lar M.Ö. 900-600'de burayı merkez yapmışlardır, ismi de onların dilinde Waini'den gelmektedir. Van gölünde bulunan dış duvarındaki rölyeflerle ünlenen Akdamar kilisesi Vaspukan hanedanı zamanında (M.Ö. 915-921) yapılmıştır. Malazgirt savaşı ile Türkleşen Van, 1548'de Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

İstanbul Tıp Fakültesi, Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji Anabilim Dalı, Çapa, İstanbul.

ETÇ'nin gözlerini dünyaya açtığı tarihte, Saraybur-nu'na ülkemizin ilk heykeli olarak Atatürk heykeli dikilmiş, İstanbul Belediye Konservatuarında (Darülelhan) alaturka musiki eğitimine son verilmiş, eğitim tüm kademelerde parasız duruma getirilmiştir.

Dünyayı ise çarliston modası sarmış, R Valentino ve Monet hayata veda etmişlerdir.

Küçük ETÇ Van'da yaşarken 1928'de genç Türkiye Cumhuriyet'inde önemli işler olmaktadır. Laiklik kabul edilmiş, latin alfabesine geçilmiş, hala kullandığımız "İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar" kanunu çıkmıştır. Türk Tarih Kurumu 1931'de kurulmuş, 1932'de ibadete Türkçe çağrı dönemi başlamış, ülkemizin sanat dünyasına büyük katkılar yapacak olan halkevleri açılmıştır. *"Gençlik gelişen, yetiştiren bir çalışmanın içinde yaratılmalıdır"* diyen M. Kemal'in izinden giderek yeni çağdaş yurttaşı yetiştirmeyi görev edinen bu kurumlar yazık ki 1951'de kapatılacaktır.

"Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı boyunduruğundan kurtarmalıdır" diyen M. Kemal 1932'de Türk Dil Kurumu'nun oluşmasına öncülük etmiştir.

Bu arada Fleming penisilini bulmuştur ama tedaviye girmesi için yıllarca beklenecektir.

Nazım 1928'de Bakü'de ilk şiir kitabı "güneşi içenlerin türküsü"nü yayınlayıp, Laz İsmail ile birlikte gizlice yurda dönmüştür. Yakalanıp aklandıktan sonra 1929'da "putları yıkıyoruz" kampanyasıyla Abdülhak Hamit'e, Mehmet Emin ve diğerlerine savaş açacak, 1930'da unutulmaz şiiri "salkım söğüt"ü kendi sesinden plağa okuyacaktır.

Hayat değişik alanlarda da sürmektedir. Cumhuriyet gazetesinin 1932 yılında açtığı güzellik yarışmasına ilgi az olmuş, 8 kişi katılmış, 25 kişilik jüri üyeleri arasında Va-Nu, Abdülhak Hamit, Halit Ziya, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit, Ahmet Haşim, İzzet Melih, Peyami Safa, Çallı da yer almıştır. Kraliçe Keriman Halis Belçika'da Dünya güzeli seçilmiştir. *"Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu bildiğimden, Türk kızlarından birinin dünya güzeli seçilmesini tabii buldum"* der M. Kemal. Peyami Safa ise Cumhuriyet'de şöyle yazar; *"Keriman Halis'in bütün dünyaya ispat ettiği şey, yalnız ferdi bir güzellikten ibaret değildir. O, düne kadar kafes arkasında yalnız insan yumurtlamaya yarar, acayip bir kümes hayvanı zannedilen Türk kadını ile bugünün beynelminel hareketlerine karışan, zeki ve cevval bakışlı Türk kızının farkını meydana çıkardı. Türkiye'nin geçirdiği inkilap hakkında yazılmış ve yazılacak bütün kitaplardan ziyade fikir vermek kudretini haizdir"*.

Subay olan babanın tayini ile ETÇ ve ailesi 1932'de Bandırma'ya, 1933'de Bursa'ya gelirler. ETÇ ilkokula Bitinya kıralı Prusias (M.Ö. 192-146) zamanında bugünkü kale içinde kurulmuş olan ve bir süre Osmanlı'ya başkentlik yapmış bulunan bu yeşil şehirde başlar. Solak olan baba sol el ile yazmaya çalışan çocuğun elinden kalemi sağa geçirtir. Oysa ETÇ şöyle der; *"Doğuştan sol elimi iyi kullanabilme yeteneğindeydim. Fakat sol elimi kullanmamalıydım. Sağ elimle yazılarım çirkindi, sol elimi tekrar kullanmayı denemedim. Resim derslerinde boya kalemlerini ve fırçaları da sol elime almadım. Hiç güzel resim yapamadım, düz çizgi bile çizemedim"*. Bu olay daha sonra ETÇ'nin kişiliğinin gelişmesinde ve çevresindeki insanlardan beklentisinde önemli rol oynamış gibi görünmektedir...

Nazım ile ETÇ'nin hayat çizgileri Bursa'da karşılaşır. Nazım daha sonra 1 yıla inecek olan idam talebi ile Bursa cezaevine gönderilir.

Darülfunun reformu için İsviçre'den Prof Dr Malche getirilir. Reformun amacı üniversiteyi *"asıl mihveri ilimdir, öğretim ve öğrenim ise bu mihverden kaynaklanan semerelerdir"* diye tanımlanan gerçek işlevine kavuşturmaktır. Sonuçta 1933'de İstanbul Üniversitesi kurulur ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlanır, Rektör Ankara tarafından atanır.

ABD'de yıllarca sürecek plasebo kontrollü sifilis çalışması başlar. Etik olmayan bu çalışma için daha sonra Clinton toplumdan özür diler.

ETÇ'nin İlkokul yılları

ETÇ 1934'de Aydın'dadır, Yedi Eylül İlk Okuluna gider, derken 1 yıllık Köyceğiz tayini, ardından yine Aydın'a dönüş vardır. Aydın ETÇ'nin kişiliğinin oluşmasında ilk önemli tuğladır. Orduevinde dinlenen Şen Dul, Yarasa operetleri, Mavi Tuna, Ramona vb. ve seyredilen Tarzan filmleri. Önemlisi ailenin yakın dostları Dr Nuri Şemsi Güneren ve eşi ile tanışılması.

O dönemlerde her çocuk gibi ETÇ'nin de bir kumbarası vardır; evet, bir zamanlar böyle bir nesne vardı hayatımızda.

Kumbaranın tarihini tam olarak bilmiyoruz ama Yunan ve Roma kalıntılarında kumbaraya benzer kil kaplar var. Kumbaranın humbaradan geldiği iddia edilir. Ülkemizde kumbara fikrini ilk kez 1928'de İş Bankası yönetim kurulunda Celal Bayar ortaya atar ve dünyadaki 1929-30 ekonomik kriziyle birlikte ülkemizde yerini alır.

14 Temmuz 1929 Cumhuriyet Gazetesinde bir ilan: *"Babalar..bugün çocuğunuz için kenara koyacağınız 40 para yarın onun istikbalini temin eden bir kuvvet olur. Türkiye İş Bankası tasarruf kutularımızı alınız.*

Milli iktisat ve tasarruf cemiyetinin önerisi; *Vatandaş biriktir, vatandaş hesabını bil, muhakkak artırırsın.*

(Bir kumbara olan insan belleği de bir gün gelir, bomboş terkedilir; Enis Batur)

Antimikrobik drogların ilk öncüsü olan prontosil Domagk tarafından keşfedilir. Ama ETÇ için unutulamayan, 1937'de Atatürk'ün trenle Aydın'dan geçişini izlemektir.

Bu arada Piraye ile 1935'de evlenen Nazım için 12 yıl sürecek İstanbul, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde tutukluluk günleri başlamıştır ama en güzel şiirleri de burada yazmıştır; Kuvvayi milliye, memleketimden insan manzaraları ve Piraye'ye en güzel dizeler *(Sevdalınız kömünisttir/On yıldan beri hapistedir/Yatar Bursa kalesinde).*

Pek çok insanı derinden yaralar Nazım'ın tutukluğu ve Cahit Sıtkı'nın şiirleşen hüznü; *En yavuz evladı bu memlekетin/Nazım ağabey hapislerde çürür...*

ETÇ'nin Ödemiş'de Ortaokul yılları (1938-41)

Her insanın hayatına yön veren kent ve insanlar vardır, ETÇ için bu belde Ödemiş ve oradaki arkadaşlar, dostlardır. Şöyle der ETÇ: *"benliğimi kazandığım yıllarım"*. Daha sonra müze olacak olan Muammer Başoğlu'nun evinde başlayan yaşam, onların müştemilata yerleştirilen eşyaları arasında bulunan resim kitapları, Michael Ancelo, Chagal ile tanışma, MEB klasikleri, Av. İbrahim Yayla ailesinin çocukları, Yıldızhan ve Türkan, Kamelyalı kadın, Suç ve Ceza, Şahika, Kumarbaz vb ama Kerime Nadir ya da Muazzez Tahsin Berkand hiç değil. Tarzan, Kovboy, Greta Garbo filmleri ya da Hurmalar altında, Karım beni aldatırsa...

Müzik hocası kemancı, diş hekimi Fikri Çiçekoğlu'ndan Mozart, Beethowen, Bach, Av Belkis Elbi'den Fransızca dersleri...

ETÇ'nin kişisel tarihinde önemli yeri olan Ödemiş ülkemiz için de eşsiz bir beldedir. Ödemiş 17. yy'a kadar birkaç evden oluşuyordur ve "boyalık tımar"ıdır. Sentetik boyanın 1835'de bulunmasından sonra zeytin, pamuk, incir, tütün, patates üretimi artar, 1888'de Anadoluda ilk demiryolunun geldiği yörelerden biri olur. Adı 1831'deki sayımda "kaza"lar arasında geçer. Kuruluşunda başka bir uygarlık olmadığından tam Osmanlı-Türktür. Kurtuluş Savaşı'nda yakılmayan tek Ege Arastası buradadır. Çünkü Ödemiş papazı gaz tenekelerinin yerini müftüye bildirmiştir.

Ödemiş'de Osmanlı anıtsal binalarının etkili olduğu I. Ulusal mimarlık akımının (1908-1923) ve II. Ulusal mimarlık akımının (1940-1950) geleneksel konutlara yansıdığı dönemin tüm ürünlerini görmek mümkündür. Burada sağduyulu yerel yöneticilerin etkisi önemli.

Belediye başkanı Atatürk'ün silah arkadaşı Dr Mustafa Bengisu (1880-1942) 1927-1934'de Ödemiş'i mamur hale getirir. Kentin ilk planını Macar Scarpa'ya, kanalizasyon planını Fransız Jüber'e yaptırır. O dönemin ilginç yapısı Tayyare binası 1931'de Halkevine dönüştürülür (bugünkü Halep pastanesi) ve çalıştırılması için Rodos'dan uzman getirilir. En önemli bina bu gün hala yaşayan Yıldız Oteli'dir; başkan ayrıca Bozdağın tepesindeki krater gölü (Gölcük) kıyısında da bir otel yaptırır.

Ödemiş'de II. Ulusal mimarlık dönemi Belediye başkanı Av. Mutahhar Başoğlu ile başlar, şehir planı yarışması 1944'de yapılır, jüri üyeleri arasında meşhur Alman şehirci Paul Bonatz da vardır. Dönemden kalan örnekler ise PTT, Ziraat Bankası, Halkevi'dir...

Atatürk'ün 1938'de ölümü ile Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü'nün Milli Şef'lik dönemi başlar. ABD'de ise sülfanilamid preparatının içine konulan çözücü nedeniyle 100 kişi ölür, firmanın kimyageri intihar eder, toksikoloji çalışmalarına önem verilmeye başlanır.

Ülkemiz ilk savaşta yaşadığı acı deneyimler sayesinde 1939-44 arasında yapılan II. Dünya savaşının dışında kalmayı başarır. Dahası başka bir savaşa "eğitim seferberliği"ne başlar. Daha II. Meşrutiyet döneminde kurulması düşünülen, misyonu kırsaldan-kırsala aydınlatma olan köy enstitüleri açılır. Belki de ülkemizde her yönüyle en çok tartışılmış olan bu kurum siyasilerce 1950'lerde işlevinden uzaklaştırılır ve 1954'de de İlköğretim Okullarına dönüştürülür.

ETÇ'nin Lise yılları (İzmir Atatürk Erkek Lisesi; 1941-44)

Babanın Piyade Alay Komutanlığına tayini ile aile Kuşadası'na yerleşir. Lidya, Pers, İskender, Roma, Bizans dönemlerini yaşayan, ortaçağda korsanların limanı olan, 1186'da Selçuklu, 1413'de Osmanlı egemenliğine giren Kuşadası o zaman bile şirin bir beldedir. ETÇ' i en çok etkileyen olay ise savaşın son yılında 12 Adalardan Kuşadası'na iltica eden İtalyan Birliğinin Komutanı Generale babasının kılıcını teslim edip *"siz bizim misafirimizsiniz"* diyerek onu onurlu biçimde ağırlamasıdır. Duygulanan Komutan köpeği Mario'yu ETÇ'e armağan eder; böylece ETÇ hayatında daha sonra önemli yerler edinecek hayvan dostlarından ilki ile tanışır.

İzmir'de yatılı okuyan ETÇ sık sık taa Aydın'dan dostları olan artık İzmir Tepecik Hastanesi Bakteriyoloji şefliği yapan Dr Güneren'leri ziyaret eder. Lisede ise, boş zamanlarında müzik bilgileri veren felsefe hocası Selahattin Göktepe'yi hayranlıkla izler.

Son yıllarda tartışılan "Salkım hanımın taneleri" romanına/filmine konu olan Varlık vergisi kanunu 1943'de çıkarılır.

Artık ince hastalıktan teverrüm etme yavaş yavaş tarihe karışacaktır, çünkü streptomisin bulunmuştur...

ETÇ'nin İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi yılları (1944-50)

ETÇ nasıl anlatıyor İstanbul'a ilk gelişini; *"Liseyi bitirince üniversite sınavlarına girmek için 1944 yılında annem ve kardeşimle İstanbul'a geldik. Ailemin meslek seçme bakımından bana bir telkini olmadı. Benim önümde örnek olarak ilkokul yıllarından beri amca dediğim Bakteriyolog Dr Nuri Şemsi Güneren vardı. Kendisi ve eşi sevgi dolu, saygın, merhametli çok güzel insanlardı. Başka bir düşüncem olmadığından İÜ Tıp Fakültesi sınavına girdim ve kazandım. İstanbul'da pansiyonda kalmam kararlaştırıldı. Beşiktaş köy içinde çoğunun dışları siyah görünümlü ahşap evlerin sıralandığı Hattat Emin Sokağında oturan, uzaktan babamın akrabası ailenin yanında 1 yıl pansiyoner kaldım, 2. ve 3. yıllar Çarşıkapı'da Tramvay Caddesinde Ahunbay apartmanının 2. katında oturan Madam Hayguhi'nin pansiyonunda kaldım, 4. yıl babam İstanbul'a tayin edildiğinden Beyazıt Soğanağa mahallesinde Turanlı sokak Turanlı apartmanı 2. katında yer bulup yerleştik. Bu sokakta 7 yıl oturduk ve annem Anadolu'da olduğu gibi çevresinde çok iyi dostlar edindi"*.

Büyük kentin kültür ortamı ETÇ'e inanılmaz seçenekler sunar, sinemalar ve daha sonra şiddetli bağımlılık oluşturacağı Şan Sineması ve AKM' de klasik batı müziği konserleri.

Bu arada dünyada acı olaylar ve izleri yaşanır; 1945'de Hiroşima'ya atom bombası atılması, II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sında gerçekleştirilen akıl almaz deneyleri sorgulayan Nürenberg mahkemesi gibi...

Demokratikleşmenin ayak sesleri 1946'da Üniversite Kanunu ve Üniversiteye özerklik tanınması, Ankara Üniversitesi'nin kurulması, Demokrat Partinin siyaset alanına girme-

si ile gelir. Dünyada ise penisilinin yaygın kullanımına kloramfenikolün bulunması (1947) eşlik eder.

Demokratikleşme çabalarının ardından ünlü Dil Tarih Coğrafya Fakültesi tasfiyesi (1948) sonucu Niyazi Berkes, Behice Boran, Pertev Naili Boratav tasfiye olur, Zekeriya Sertel'in Görüş Dergisinin "G" logosu orak-çekiç'e benzetilir. İyiliklerle kötülüklerin birlikte gittiği ülkemizde bu arada "Harika çocuklar yasası" çıkarılır. İlk yararlananlar daha sonra ETÇ'nin kadim dostları olacak İdil Biret ve Suna Kan'dır.

Günümüzde hala barışın sağlanamadığı Ortadoğu'da İsrail devleti kurulur, Nazım Münevver'e aşık olur.

Yıl 1949: Yıllardır mahpus yatan Nazım'ın davasında adli hata olduğu anlaşılır ve sonuçsuz mücadele başlar, Ankara'da Devlet Tiyatrosu kurulur, L Armstrong Paris de caz konseri verir.

Ülkemiz 1950'de çok partili rejimin ilk sonucu ile karşılaşır, 14 Mayıs'da Demokrat Parti diğer adı ile "Demirkırat" iktidara gelir, hemen ezan Arapca okunmaya başlar, Kore'ye asker gönderilir, ciddi değişiklikler başlar.

Adli hatanın düzeltilemeyeceğini anlayan Nazım açlık grevine başlar, istek üzerine 19 Mayıs 1950'de greve son verir, bağışlanmaz ama kalan cezası affedilir, hapisden çıkar, Piraye'den ayrılır, Münevver ile oturmaya başlar.

İlaç endüstrisinde önemli gelişmeler olur, adeta altın devridir; antidepresanlar, antipsikotikler, antihistaminikler, geniş spektrumlu antibiyotikler, aşılar tedaviye girer...

ETÇ mezun olur, o asrın ikinci yarısına bir hekim olarak girer ve Adapazarı'nda 1 yıl sürecek askerlik görevine gider...

ÜÇÜNCÜ ÇEYREK DÖNEM

Bir açık hava müzesi olan ülkemizde 1951'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulur. NATO'ya girilir...

Nazım'ın Münevver'den oğlu Mehmet Nazım doğar. Ve Nazım askere çağrılır, oysa Askeri Okulda okumuştur, ürker. Haziranda Romanya üzerinden Rusya'ya kaçar ve vatandaşlıktan çıkarılır, bitmeyen memleket hasreti başlar; *(Sen şimdi yalnızca saçımın akında/infarktında yüreğimin/alnımın çizgilerindesin memleketim/memleketim/memleketim).*

ETÇ'nin akademik hayatının başlaması (1952)

ETÇ'nin 1952'de İÜ Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji ve Salgınlar Enstitüsü'nde 6 ay ücretsiz, sonra kadrolu başlayan asistanlık dönemi, sabah kapının 7.30'da açılmasıyla başlayan akşam yedilere kadar süren dikkatli, özenli çalışma yılları, Prof Dr Ömer Özek'in ders asistanı oluşu, yıllardır el sürülmeyen dolapları, dosyaları yerleştirme, stok boya ve besiyerleri hazırlama, kişiliğinin ayrılmaz parçası düzen ve organizasyonun o yıllarda ortaya çıkması.

Bu arada Arjantin efsanesi Eva Peron ölür, formika masalar, müzik seti, Rock'n Roll ve Elvis Presley hayatımıza girer. İngiltere'de 1953'de II. Elizabeth tahta çıkar; Watson ve Crick DNA'nın sarmal yapısını bulurlar.

Çalışkanlığının ödülü ETÇ'ye 1954'de Enstitüde ilk kez olarak 3 yılda sınava girip "Bakteriyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları" uzmanı olmak biçiminde döner.

Bu arada Demokrat Parti iktidarı giderek güçlenmektedir; 1954 genel seçiminde CHP yalnızca Konya, Sinop ve Malatya'da, CMP Kırşehir'de çoğunluk sağlar, Kırşehir ilçe olur, Malatya'dan Adıyaman çıkar. İngiliz tarihci Lord Acton der ki *"iktidar yozlaştırır, mutlak iktidar mutlak yozlaştırır"*.

Talihsiz bir olay yaşanır İstanbul'da 1955 yılında. Kıbrıs'ın Yunanistan tarafından ilhak haberlerine, Selanik'de Atatürk'ün evinin bombalanma haberi eklenir, sonra haberin yanlış olduğu anlaşılır ama, hala ağırlığını taşıdığımız 6-7 Eylül olayları gelişir ve İstanbul pek çok hemşehrisini göçle yitirir. Oysa başka protesto modelleri de vardır. Örneğin, Karayan'nın New York konseri savaşta Naziler yanında yer aldığı için tüm biletler alınarak, salon boş bırakılma biçiminde Musevi lobisi tarafından protesto edilir.

Bu arada ETÇ kendisi için çok yararlı olacak bir yılı Londra Üniversitesinde "London School of Hygiene and Tropical Medicine"de geçirir.

Yıl 1956: Sovyetler Macaristan'ı işgal eder, Hayat mecmuası tifdruk baskı ile Yapı Kredi Bankası yayını olarak çıkar, 1961'de kardeşi SES çıkacak, 2 ay sonra renklenecekler ve 1979 sonlarında yok olacaklardır.

Yıl 1957: Sputnik uzaya fırlatılır...

ETÇ'nin Doçent ünvanını kazanması (1959)

Aynı yıl DP'nin Vatan cephesi ocakları açılır, radyolardan bitmez tükenmez üye isimleri yayınlanır, ama 11 yıldır sabit olan dolar da 2.80'den 9 liraya fırlar; ETÇ Paris'in hem bilimsel hem de kültürel havasını solumaktadır.

Demokrat Parti gidecektir ama nasıl? 1960'ın 28 Nisan'ında öğrenci hareketleri başlar, 555 K rumuzunu kim unutur? İnönü der ki *"eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa, o memlekette ihtilal behemal olur"*.

A Türkeş'in sesinden radyodan 27 Mayıs ihtilali duyulur, Yassıada mahkemeleri başlar...

1960 Ekim'inde *"tembel, yeteneksiz, ya da reform düşmanları(!)"* olarak tanımlanan içlerinde Ekrem Şerif Egeli, Mina Urgan, Sabahattin Eyüpoğlu, Tarık Zafer Tunaya, Haldun Taner, Ömer Özek, Ziya Öktem'in de bulunduğu 147 öğretim üyesinin üniversite ile ilişkisi kesilir.

İki hocasının da gitmesiyle Doç Dr ETÇ tek öğretim üyesi olarak kalır, kürsü başkanlığı yapar ve tüm dersleri verir. O zamanlar mikrobiyoloji, öğrencilerin korkulu rüyasıdır; bu dersden beklemeli olduğu için staj alamayan yüzlerce öğrenci vardır. ETÇ ilave kurslar, dersler yaptırarak onları sınava hazırlar. Onca emeği ona daha sonra hekim olacak iki arkadaş ve onların çevresinden olağanüstü dostlar sağlayacaktır; Şiir yazan, basketbol antrenörlüğü yapan, Yunan mitolojisini ezbere bilen, inanılmaz bir müzik bilgisi olan Dr Önder Dai ve piyano virtüözü, orkide uzmanı Dr Herman Mıskcıyan ve yakın çevrelerinden Bariton (İDSO) Mete Uğur, İDSO başkemancısı Yusuf Güler Aksöz, İdil Biret'in eşi

Şefik Büyükuysal (Brüksel Uluslararası hava yolları koordinatörü), Verda Erman, Arın Karamürsel ve 40 yıldır kesintisiz devam eden birliktelikler...

Ödemiş'de filizlenen ince beğeni, güzele, sanata ilgi giderek şekillenmekte, bir karakter özelliği olmaktadır.

Kasım' da ABD'de J Kennedy iktidarı başlar...

Yıllarca tartışılan, bazılarınca ülkemize bol geldiği iddia edilen 1961 Anayasası ile özgürlük rüzgarları eser, bir zamanların tutuklu kitapları rafları doldurur, seçim yapılır ve koalisyon dönemleri başlar, Demirel siyaset sahnesinde görünür. Dünyanın önemli olayı ise Y Gagarin'in uzaya fırlatılmasıdır.

ETÇ'nin hocalarının da yer aldığı147'lerin geri dönüşü 28 Mart 1962'de gerçekleşir, aynı yıl dünya M Monreo'nun intiharı ve talidomid faciası ile sarsılır.

Nazım memleketi göremeden 1963 Haziran'ında Moskova'da ölür, ülkesinde ise 90'lı yıllarda sağ politikacılar tarafından miting alanlarında şiirleri okunur ama çok istediği halde Anadolu'da bir çınarın altında yatamaz *(belki bir gün...)*. Yıllar sonra Unesco Türkçe'nin bu büyük şairinin doğumunun 100. yılı olan 2002'yi Nazım Hikmet yılı olarak ilan edecektir. Kennedy Dallas'da öldürülür, 1964'de Liverpool'dan çıkan 4 genç Beatles dönemini başlatır.

ETÇ bilimsel etkinlikleri izlemek için 1965 yılının bir bölümünü ABD'de geçirir.

ETÇ'nin Profesörlük dönemi (1965-)

Yıl 1965: Genel Seçimde "Kırat"ın devamı olduğunu iddia eden Adalet Partisi oyların % 62'sini alır, İşçi partisi seçimde 15 milletvekili çıkarır ama 1971'de kapatılır; bu arada Churchill ölür.

Bir önemli ölüm haberi de 1967'de Güney Amerika'dan gelir: Che öldürülür, dünyada ise hippi zamanlarıdır.

Paris'de 1968'de başlayan öğrenci hareketleri Türkiye dahil her yere yayılır. Sovyetler Prag'a girer. Ve Joan Boaz ile seslendirilen toplumcu 68 kuşağı yaşamda yerini alır.

Yıl 1969: Neil Armstrong aya iner; ABD'de Vietnam karşıtı gösteriler artar; "Godot'u beklerken"nin yazarı S. Beckett Nobel ödülünü alır.

İlk İslami parti (Milli Nizam partisi) 1970'de Erbakan tarafından kurulur ama 12 Mart darbesi ile kapatılır.

12 Mart 1971 darbesi ile başlıyan bir baskı dönemi (1971-73)'ne girilmesi, İnönü'ye karşı aday olan Ecevit'in 1972'de CHP genel başkanı seçilmesi ve Münih Olimpiyatlarının kana bulanması ile zaman yürümektedir.

Yıl 1973 : Genel seçim sonucu hiçbir parti çoğunluğu sağlayamayınca CHP ile Erbakan'nın Milli Selamet Partisi koalisyon yapar, 1750 sayılı Üniversite yasası yürürlüğe girer. Ve bedelini yıllardır ödediğimiz Kıbrıs çıkartması (1974)'nın ardından Milliyetci cephe dönemleri başlar...

SON ÇEYREK DÖNEM

Aslında en hızlı gelişen, çoğumuzun tanık olduğu bu dönem ülkemiz için çalkantılar, acılar, terörle doludur. Bir zamanların efsane lideri Mao 1976'da ölür. Erken seçim (1977) ülkemizde iktidar boşluğuna neden olurken dünya Şarlo'yu kaybeder. Humeyni Paris'de İran için İslami devrim hazırlıklarını yaparken, Sovyetler Afganistan'a girmektedir (1979). Türkiye ise etkileri hala silinemeyen kadife elli(!) 12 Eylül 1980 darbesi ile karşı karşıyadır ama dünyayı sarsan Hitchock ve JP Sarte'in ölümleridir.

Moleküler biyolojide önemli bilgilere katkısı olacak transjenik hayvan üretimi 1981'de gerçekleştirilir. Üniversite yazıla bozula devam eden 2547 sayılı Yüksek Öğrenim Kanunu'na 1982'de kavuşur (!). ETÇ ise büyük dostu ressam İbrahim Safi'yi 1983 yılında kaybeder. Aslında ETÇ'nin resimle yakın ilişkisi Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz'un yönettikleri "Maya" galerisindeki sergileri izlemekle başlar ve zamanla tutku haline gelir. Adeta bir "Resim koleksiyoncusu" ve "Ressam avcısı"dır artık, ama en sevdikleri İbrahim Safi'nin resimleridir. Bir gün ressamla tanışır ve onun ölümüne kadar sürecek olan dostlukları başlar. Ölümünden sonra adına bir kitap hazırlar, sahip olduğu tabloları ile Atatürk Kültür Merkezi'nde bir sergi açar. ETÇ'nin dostluğu böyle bir dostluktur. Bu dostluk ona İbrahim Safi'nin mezar taşındaki dörtlüğü yazdırır;

Renkden ve ışıktan bir Dev'di Safi
Aramadı rütbe, şan, sanatı sevdi safi
Renklerin dünyasında Safi'yi tanımaya
Gönül gözünüzle bakmanız kafi

ETÇ'nin görsel sanatlara, müziğe olan ilgisi kadar edebiyata olan ilgisi de dikkat çekicidir. Umutsuz aşkların şairi Ümit Yaşar Oğuzcan yakın dostudur ve hatta ünlü şair kendisi için bir de şiir yazmıştır.

Ekonomideki çöküş sinyalleri ülkeye 24 Ocak 1984 Kararları ve Özalizm ile gelir ve bir türlü de gitmez...

ETÇ'nin yaşamında önemli bir yer tutan ve kurulduğundan beri başkanlığını verimli, üretken, ilerletici çalışmaları ile sürdürdüğü "Antibiyotik ve Kemoterapi Derneği: ANKEM" 1985'de kurulur ve hala belleklerden silinmeyen ilk Kongresini 1986'da Marmaris'de gerçekleştirir; aynı zamanlarda Çernobil kazası olur ve Olof Palme öldürülür ama katili bir türlü bulunamaz.

Soğuk savaşa dair pek çok roman yazılır, film çekilir ama kimse 1989'da Berlin duvarının yıkılacağını ve komünizmin çökeceğini hayal bile edemez.

Hayatımıza naklen yayınla savaş girer, 1990'da Saddam'ın Kuveyt'i işgal etmesi üzerine ABD operasyon *(artık savaşların tanımı da değişti)* başlatır, Irak'lı Kürtler sınırımıza yığılır, aynı yıl uzun tutukluluk yıllarından sonra Mandela serbest bırakılır...

ETÇ'nin yaş haddinden emekli olması (1992)

Emekli olmasına çok az kala ETÇ "AİDS ile savaşım Derneği"ni kurar, çocuklarının sayısı artık ikiye çıkmıştır ama herkes/herşey için zaman ve yer vardır yüreğinde, beyninde. Toplumu aydınlatma etkinliklerine başlar; o kadar meşguldür ki emekli olduğunun farkına bile varmaz.

ABD'de ise aynı yıl B Clinton iktidarı başlar. Tam bir 68'lidir başkan, çok yetkin bir o kadar da sakınmasızdır, 1998'de patlak veren Monica skandalı epey başını ağrıtır.

Birleşmiş Milletler 1995'de 50. yılını kutlarken dünya Yugoslavya'nın parçalanması izler.

Avrupa'da 1996'da deli dana paniği başlar ama 1 yıl sonra Dolly'nin kopyalanması ve Lady Diana'nın ölümü ile gündem değişir.

F Sinatra 1998'de ölürken erkekleri *(dolayısıyla kadınları)* mutluluğa boğan Viagra kullanıma girer.

Yıllardır ülkeyi inin inim inleten sayısız yurttaşımızın ölümüne neden olan PKK lideri A Öcalan'nın Şubat 1999'da yakalanışı Ağustos depremi ile birden gündemden düşer çünkü ağır bir bedelle gelir deprem.

Ve milenyum yani 2000..

Şimdilerde ETÇ'nin yaşamı

Her yıl ANKEM ve AİDS kongreleri giderek artan katılımlarla gerçekleştirilmekte, daha kongre başlamadan diğerinin programı hazırlanmaktadır.

Hiç ayrılmadığı kardeşi Sabahat hanımla birlikte kesintisiz 56 yıldır süren klasik batı müziği konserlerini izleme ritüeli bir bölümünü orada edindikleri dostlarla devam etmektedir. Bu dostlar arasında tiyatro yönetmeni Engin Uludağ, hikaye yazarı Fatoş Dilber, tiyatro sanatcısı Macide Tanır ve Geylani, Orhun ve Bulut aileleri de vardır.

Büyük bir özenle oluşturduğu plak/CD koleksiyonundan Münir Nurettin, Müzeyyen Senar, Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses'in yanısıra Billy Holiday, Sarah Voughan, Ella Fiztgerald, Edit Piaf, Nina Simon, Frank Sinatra, Barbara Stresiand, Nana Miskouri dinlemektedir. Vizyona giren iyi filmleri görmeyi, iyi sahnelenmiş tiyatro eserlerini izlemeyi sürdürmektedir.

Ve hala hayat gibi o da insanları şaşırtmaya devam etmektedir...

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1- Atlas Dergisi: Sayı 5 (1993).

2- Cronique 20e du siecle,, Une coeedition Radio France (2000).

3- Cumhuriyet Kitap Dergisi: Sayı 622 (2002).

4- Ivır Zıvır Tarihi 1: Unutma beni, Gökhan Akçura, Om yayınları (2001).

5- İlgi Dergileri: Sayı 71 (1992), Sayı 93 (1993) ve Sayı 99 (1999).

6- Prof Dr E T Çetin'nin özel notları.

7- Tarih ve Toplum Dergisi: Cilt 27, sayı 160 (1997).

8- Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye 1908-1980, Cem Yayınevi (1990).